

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

DAGNY

TIDNING FÖR
 SVENSKA
 KVINNORÖRELSEN

UTGIFVEN GENOM FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET AF FÖRENINGEN DAGNY

N:r 44.

Stockholm den 25 November 1909.

2:a årg.

Prenumerationspris:
 1/4 år.. kr. 4: 50 1/2 år.. kr. 2: 50
 3/4 .. " 3: 50 3/4 .. " 1: 25
Lösnummer 10 öre.
 Prenumeration sker såväl i
 landsorter som i Stockholm å
 närmaste postanstalt eller bok-
 handel.

Redaktion:
 Mästersamuelsgatan 51, en tr.
Telefoner:
 Allm. 63 53. Riks- 122 85.
 Utgifningstid hvarje torsdag.

Redaktör o. ansvarig utgivare:
ELLEN KLEMAN.
Mottagningsstid:
 Kl. 11-12.
 Sthlm 1909. F. Englunds Boktr.

Expedition
och Annonskontor:
 Mästersamuelsgatan 51, en tr.
Post- och telegrafadress:
DAGNY, Stockholm.

Annonspris:
 15 öre per mm.
 Enkel spaltbredd 50 mm.
 Marginalannons under texten 15
 mm:s höjd per gång 10: —
 Rabatt: 5 ggr 5 %, 10 ggr 10 %
 20 ggr 20 %, 50 ggr 25 %.
 Annonser bör vara inlämnad
 senast måndag f. m.

Ett förbisedt 50-års jubileum.

En återblick på Tidskrift för hemmet.

Att 1909 är ett betydelsefullt minnesår för den svenska kvinnan torde blott för ett fåtal vara bekant. I detta för 50 år sedan, våren 1859, började Tidskrift för hemmet utgifvas, den publikation inom hvars

SOFIE ADLERSPARRE, f. Leijonhufvud.

ROSALIE OLIVECRONA, f. Roos.

vårt jubilerande tidevarf har hittills detta årtal och detta minne gått oanmärkt förbi. Men att det sista af det nya århundradets första tiotal icke må sjunka i sin graf, utan att detta minnesår med några ord erinras, är afsikten med dessa rader.

27 volymer vår kvinnorörelsens hela förhistoria ligger innesluten. Från och med det år, då Tidskrift för hemmet släpptes ut i världen, gafs nämligen starten åt den rörelse, hvilken under sin nu halfsekelgamla fortgång så radikalt omgestaltat hela vårt köns ställning och förhållanden.

Promenaddräcker och Kappor

Vår stora mellangenre rekommenderas.
 Elegant smak! Solidt arbete! Förmånliga priser!

GUSTAF HOLMBLOMS KAPPAFFÄR, NORMMALMSTORG.

G. Holmbloms

Denna tidskriftens särställning är också väl känd af alla dem, som gjort kvinnofrågans historia till föremål för studium. I ingen af de visserligen helt summariska redogörelser för den svenska kvinnorörelsen, som hittills sett dagen — dess historia är, som bekant, ännu icke skriven — underlåtes det att påpeka den betydande roll, som tidskriften därvid innehåft. Detta är ett en gång för alla fastslaget axiom. Men hur många ha gjort sig reda för, hvari denna betydelse egentligen består? Ja, t. o. m. bland de nutida kvinnosakskvinnorna — dessa som med stolthet accepterat den förr nästan som ett skällsord ljudande benämningen — torde de vara räknade, som känna till hvad Tidskrift för hemmet varit och är, den historiska grunden af den sak, för hvilken de nu så segervisst och målmedvetet gå i härnad.

Förbiseende eller ringaktande af tradition och historia vid bedrifvandet af ett reformarbete, hur dugligt och energiskt detta än sker, kommer alltid att hämnas sig på arbetet själf. Och denna brist vidlåder, kanske omedvetet för reformsträfvorna själfva, i icke ringa grad en viss riktning inom vår moderna kvinnorörelse, den som för närvarande gör anspråk på en förgrundsställning.

Lyckligtvis är det en brist, som kan afhjälpas. Det allra förträffligaste urkundsmaterial för dem som önska tränga till kärnan af kvinnofrågan i vårt land, erbjuder just Tidskrift för hemmet. Dubbelt befogadt således att, med 50-årsminnet som anledning, anställa en liten retrospektiv tidskriftsgranskning och att påminna oss om hvilken ovärderlig skatt vi äga i dess halft förgätna 27 volymer.

* * *

Många skiftande intryck bestorma den nutida läsaren vid bläddrandet i de gamla tidskriftsårgångarna. Förvåning att så mycken argumentering, så mycken välta lighet och diplomati måst användas för att i det allmänna medvetandet implanta hvad för oss nu synes så solklara och oomtvistade saker. Beundran för det mod, den energi, den genialitet och framsynthet hvarmed de första banbryterskorna gått till verket, tacksamhet för hvad de gjort för oss, och ej minst en nedslående känsla af hur litet vi på dessa 50 långa år af s. k. "framåtskridande" egentligen hunnit, hur långt vi ännu äro från målet.

Att följa uppkomsten och den vidare utvecklingen af detta ytligt betraktadt så harmlösa pressorgan har sitt stora intresse, ett intresse, som både har sin patetiska och humoristiska sida. Aldrig har väl med fridsammare åthäfvor ett revolutionärt propaganda-arbete bedrifvits. Ty när man tänker på de vidtgående verkningarna, är det ju ej mindre än historien om en social, i högsta grad betydelsefull omhuvlfning man läser sig till på tidskriftens blad.

Det 1859 började nya företaget hvilat, som själfallet är, äfven det på historisk grund. Det var länge förberedt i de initiativtagandes hjärtan och hufvuden genom de frigörande idéer, som likt friska vårvindar allt från förra århundradets midt blåst in öfver kvinnornas hittills så vinterlikt gråa, trånga och instängda värld.

Fredrika Bremers "Hertha" hade utkommit 1856. Den storm, som denna oskyldiga revolutionsskrift väckte i hemlandet, gick själfva rabaldrets anstiftarinna spårlöst förbi. Hon befann sig på vandring i orienten långt utom räckhåll för hugg och slag, pikar och onda tungor, absorberad i studiet af för mänskligheten ännu mer djupgående frågor än t. o. m. den uppspirande kvinnoemancipationen: sambandet mellan österlandets och vesterlandets kultur och religion.

Men hennes utsäde hade i Sverige funnit en beredd jordmån. Brodden hade redan spirat, och åtskilliga tecken visade hän mot en löftekrik skörd. Uppmuntrade af Fredrika Bremers lystringsord hade "de stilla i landena" börjat röra på sig och gripa till offensiven. "En ropandes röst i öknen", den signatur, hvarunder en af dessa "nyväckta" dolde sig, drog med det offentliga ordet som vapen i härnad för Herthas så hästkt och oädelt anfallna författarinna. Den hemlighetsfulla pseudonymen, bakom hvilken man anade en kvinnlig penna, utan att kunna utgissa författarinnan, gjorde uppseende och retade nyfikenheten. Det så modigt utslungade ordet hade utom det att det ruskade upp slöa sinnen ännu en vidtgående följd. Det sammanförde tvänne besläktade själar. Sofie Adlersparre och Rosalie Olivecrona — då ännu bärande sina flicknamn Leijonhufvud och Roos — hade funnit hvarandra.

Rosalie, hon som höjt "den ropandes rösten", var vid denna tid den modigaste, mest kamplystna af de två. Under ett längre vistande i Amerika hade hon sett de nya idéerna om kvinnornas människovärde redan omsatta i handling, under det att själsfränden, hon som skulle komma att taga de styrande tömmarna i sin på en gång så starka och kvinnligt mjuka hand, ännu var den tvekan. Ja, Rosalies i början ådagalagda väl radikala åsikter kom vännen Sofie att uttala farhågor för, att "hon väntade och fordrade för mycket af och för kvinnan."

På nyåret 1858 syntes en talangfullt skriven artikel i "Svenska tidningen", undertecknad Keiner. Rosalie, sedan föregående år som välbeställd professorsfru bosatt i Uppsala, spetsade öronen. Artikelförfattaren talade ju om något, som länge legat henne själf i tankarna: behovet af "ett eget organ inom pressen för att upptaga och behandla frågor, hvilka närmast rörde kvinnan och hennes intressen". Att denna "Keiner" var "ingen" annan än den goda vännen och själsfränden visste Rosalie ej då, först flera år efteråt fick hon, och äfven det af en händelse, mystifikationen afslöjad. Så väl hade Sofie vetat bevara sin hemlighet.

Deras tankar hade, som sagdt, mötts. Båda hade de känt liflig sympati för idén, och nu började de muntligen, när så kunde ske, men framför allt skriftligen — då väninnorna voro boende å skilda orter — dryfta möjligheterna för förverkligandet af dessa "djärfva planer", dessa "vidtsväfvande fantasier," som Rosalie kallar dem.

Men ännu äro tidskriftsplanerna deras "stora hemlighet", delad med endast ett fåtal förtrogna. Af de första breven, växlade i ämnet mellan de blifvande redaktriserna, dessa bref, som växte till en hel packe, där redan så

många lifsfrågor väckts och debatterats och liksom magasinets för kommande ändamål*) finner man, i hvilken grad planens realiserande blifvit för bägge "the burning question". Sofie, hvilken, trots sin af yttre omständigheter påtvingade något tillbakadragna hållning, innerst är idel eld och lågor för saken, på hvars framgång hon fullt och fast tror, antingen det är, som hon säger, "en fix idé" eller "en ingifvelse", utvecklar i början mycken värtalighet för att öfvervinna väninnans betänkligheter. Icke för företaget i och för sig själf — tron därpå är hos dem båda lika stark — utan huru Rosalie skall kunna förena ett eventuellt med-redaktrisskap med sina allt mer kräfvande hemplikter.

De argument Sofie använder för att plädera sin sak äro samtidigt ett slags utveckling af den nya publikationens program, hvilket hon visar är anlagdt efter en ganska vidtomfattande måttstock.

Så skrifver hon i ett bref till väninnan, dateradt Stockholm den 8:de febr. 1859, bl. a. följande:

— — "Min Rosalie, efter du just ber mig säga dig min tanke, så måste jag likväl bekänna, att jag tycker det ändå ej är omöjligt att du skall hinna göra något; att jag tror du icke, hvarken för din egen eller andras skull, har rättighet att draga dig undan helt och hållet, ty man har dock icke fått tankens och ordets makt för intet, man måste gälda lånet. Vål är det sant, att du har mycket litet tid och ännu mindre ro — möjligen för litet af båda delarne — för att kunna öfverlämna dig åt hvad man i musik förstår under benämningen fri komposition; men däremot tror jag tillräckligt för att välja ett ämne inom naturen, inom historien, inom konsten, litteraturen, vetenskapen, eller hvarför icke, hvad du har dig allra närmast, inom mänskohjärtat. Låt dina tankar forska i dess inre betydelse och dess yttre verkningar, utveckla ämnet ur någon ny synpunkt, som kanske hittills varit förbisedd eller åtminstone i alla fall alltid blir ny för det föga tänkande publikum vi påräkna, och göra det klart och fattligt för andra på samma gång du gör det för dig själf.

Denna arbetets växelverkan, denna dubbla nytta för både arbetaren och emottagaren, för både den som ger och den som får, tycker jag, just är vår tidskrifts syfte, dess bästa mål."

Om en fast och helt visst på goda grunder byggd förtröstan till sin korrespondents förmåga vittna för öfrigt åtskilliga uttalanden i Sofies långa och värtaliga skrifvelse. "Jag vet få," säger hon bl. a., "som skriva så konsekvent, så klart och på sak som just du. Och det är just denna ovanliga förmåga hos dig, som jag räknat på till en välgörande kontrast mot allt det sväfvande och obestämda, det pjåkiga, ljumma och ologiska, som utgör grundtonen i det mesta af nutidens litterära fruntimmersopus hos oss."

På sig själf sätter Sofie samtidigt mycket stora for-

dringar; men hon säger sig ha förstått, att hon måste låta sin egen stolthet att endast vilja prestera det mest utmärkta och öfverlägsna gifva vika för plikten att söka gagna i mån af sina krafter, äfven om de äro af svagare halt.

Sofies så förtröstansfulla och segervissa ord, utan öfverskattning af egna resurser eller underskattning af svårigheterna, hade åsyftad verkan: på den andras obeslutsamma sinne verkade de stimulerande. I det svar Rosalie omedelbart aflåter, förklarar hon sig öfvervunnen och skickar, som "en första skärf till det stora företaget", ett utkast till en anmälan af den nya tidskriften, som hon underställer väninnans pröfning med förklaringen: "Därmed har jag tagit det första steget samt måste således, om jag skall blifva mina grundsatser trogen, låta det efterföljas af andra." Och sådana ord från Rosalie Olivecrona voro intet tomt munväder. Hon hade gifvit sitt handslag på att troget stå vännen bi som arbetskamrat, och detta paktum blef obrottsligen hållet så länge arbetet fordrade bådas gemensamma ansträngningar. Från tidskriftens ledning drog sig fru Olivecrona tillbaka, då densamma närmade sig sitt första decennium, lämnande åt sin under signaturen Esselde redan berömda kollega att föra deras gemensamma andas barn vidare framåt.

"Gif mig en stor tanke, att jag vid den må värma mig och dö", är det motto hvarmed utgifvarinnorna inleda sin anmälan, hvilken i form af ett litet tryckt blad i april 1859 som ett sannskyldigt värförebud förkunnar den nya publikationens ankomst. Hvarje ord i detta prospekt har af dem båda vägt på guldvikt innan det skickats ut i världen, och vackert och värdigt är syftet med "Tidskrift för hemmet, tillägnad den svenska kvinnan", däri utveckladt.

"Det är icke endast afsedt för kvinnan", heter det bl. a. "utan för det hem dit hon hör. Meningen vore att kvinnan inom den nya tidskriften skulle spela samma roll, som tillkommer henne inom hemmet — den af en tänkande, ordnande ande, samverkande med det mera genomgripande och energiska element, som tillhör den manliga karaktären." — För öfrigt, hvad det nya företaget vill är "att öppna ett arbetsfält för de obrukade och outvecklade krafter, som röra sig på djupet af mången rikt utrustad, men hittills inom sig själf slutet själ." —

Det är således på en rik sam- och växelverkan mellan tidskriften själf och dess publik man från början räknar, och det i hög grad omväxlande programmet lämnar också rum för alla slags tycken, förmågor och intressen. "Det glada skämtet och den godmodiga humorn bredvid det djupgående allvaret, diktens blommor så väl som den praktiska nyttans mognade frukter," "bilder ur historien och verkligheten," "fantasiens skapelser, skildringar ur naturen" och "lifvet inom hjärtats värld" vid sidan af "mänskighetens högsta och heligaste angelägenheter", allt detta vill tidskriften upptaga inom sitt omfång. Dess "mål är ej endast att roa och förströ, utan vida mer att intressera och upplysa, att väcka smaken för mer gedigen läsning", "att utveckla tankekraften, att bilda omdömet, rikta vetandet och befordra själfstudier".

*) Genom brefvens ägarinnas, fröken Sigrd Leijonhufvud, älskvärda tillmötesgående, har denna artikels förf. blifvit satt i tillfälle att taga del af några för Tidskrift för hemmets tillkomst belysande, ännu ej publicerade skrivelser, hvarur citat här kommer att meddelas.

Ett verkligen högtflygande program, alltför frasrikt skulle man tycka, om ej dess uppställarinnor med erkännande att målet är stort och högt, kanske oupphinneligt, ödmjukt förklara, att "ett stycke på vägen till ett godt mål är ju redan något vunnet", och ifall ej vi, som nu öferskåda resultatet, kunna konstatera, att de mycket högt spända förhoppningarna och de stora orden verkligen omkläds i handling.

* * *

Föregånget af det lilla programbladet gjorde på våren 1859 Tidskrift för hemmets första häfte, helt och hållet fyllt af utgifvarinnorna själfva, sin entré. Men mycket arbete hade det kräfft, innan man kommit så långt. Genom skriftväxling i alla väderstreck, genom vänners och vänners vänners välvilliga privatpuffande, understödt af det löftesrika innehållet i anmälan och väl också af det pikanta i ett anonymt företag, hade man lyckats samla ett tusental prenumeranter och det utan att redaktisernas anonymitet var röjd.

Denna första tid måtte för dessa varit full af spänning, med något af det otillåtnas både oro och tjusning öfver sig. Det gällde att med alla ärliga medel bevara hemligheten. Frukten för hånet öfver en kvinnlig litterär verksamhet och för namnet "blåstrumpa" förföljde de stackars redaktiserna som en mara. Ja, skräcken att bli räknad för "en lärd i stubb" satt hos Sofie Leijonhufvud så i blodet, trots hennes inneboende frisinne, att hon ej vågade annat än för sin mor och den allra närmaste kretsen yppa sin meddelaktighet i det "okvinnliga" företaget.

Och fru Rosalie, kanske för sin egen del mer fördomsfri, höll strängt på kvinnans värdighet som maka, moder och väl också som värdinna i ett fint bildadt, välaktadt och välstående akademiskt professorshus. Att blifva öfverraskad med nerbläckade fingrar var något för hennes korrekta uppfattning högeligen anstötligt. Men både den högättade adelsfröken redaktisen och hennes kollega, professorsfrun, funno en ej så liten njutning i upprätthållandet af den litterära mystifikation de satt i scen. Hur spännande att läsa sina egna tankefoster och att uppfånga andras beröm eller klander öfver de okända författarna till dessa opus, hur man fick skratta i mjugg åt anmärkningar och kritik och njuta af att utan frukten för offentligheten uttala tankar, åsikter och önskemål! Och hvilken uppfinningsrikedom i sätet att mystifiera läsarne, sina närmaste, ja hvarandra! En variation af pseudonymer, ett tätt ombyte af signaturer, hemmalagade breflådor, insändare, frågor och svar, och hvilken hemlighetsfullhet vid sändningarna till och ifrån Flodins boklåda, förmedlaren mellan de anonyma tidskriftsutgifvarna och allmänheten!

Man kan förstå att det var en intressant tid, som sedan under årens växlingar aldrig glömdes af de medspelare i den oskyldiga lilla komedien. Ja, öfver fru Olivecronas vanligen så värdiga och allvarliga drag, kunde det komma en glimt af humor och skalkaktighet, då hon på ålderdomen erinrade sig Tidskrift för hemmets späda barndom och allt hvad mödrarna hade att genomgå för

att osedda af världen hålla barnet vid lif. Något af detta leende ligger öfver den skildring som hon, den kvarlevande af de båda mödrarna, strax efter den andras botgång afgaf öfver deras första redaktionella erfarenheter.

Mycket oskyldigt och oförargligt förefaller nu innehållet i tidskriften vid dess första uppträdande. Man måste undra att man för detta måste igångsätta en så vidlyftig och hemlighetsfull apparat! Af det djärva och anstötliga, utmanande och revolutionära förnimma vi ingenting. Det lilla pressalstret "utan namn", som inte ens för allmänheten uppenbarat "hvad redaktörer, redaktiserna heta", visar sig i sanning, som det heter i de versifierade "hälsningsord till läsaren" hvarmed dess första häfte inledes, såsom

"Ett blygsamt barn, försagdt ännu."

Uppgiften att undervisa, uppbygga och allmänbildatager man mycket allvarligt. Ämnen af historisk, konstnärlig, litterär, vetenskaplig art, enligt Sofies för Rosalie utvecklade program, utfylla rikligt tidskriftens spalter. Afdelningen "Vår lektyr", en rubrik som bibehålles så länge publikationen varar, är redaktisernas skötebarn. De där förekommande intressanta och väl utarbetade uppsatserna i form af essayer, biografier, kritiker och bokrecensioner gifva en god föreställning om förf:s beläsenhet och gedigna bildning. De kunna än i dag läsas med nöje och ha ett bestående värde såsom ett slags litteratur-historisk revy öfver strömningarna inom den dåtida bokvärlden.

"Det glada skämtet och den godmodiga humorn," som prospectet utlofvat såsom krydda på de allvarliga anrättningarna, får äfven sin beskärda del, fast kryddan nu, som naturligt är, smakar åtskilligt förlegad. Ingen genre är ju så underkastad modets och smakens växlingar som den s. k. glada. Men mycket som står att läsa i de gamla tidskriftshäftena synes äfven oss skämtsamt nog, ehuru vi kanske råka till att le på galet ställe. Så har en viss strof i ett poetiskt "Utlåtande från allmänna opinionen i Skräköping" i vår tanke en tragi-komisk anstrykning:

"Man tycker sig nog mycket skrivet ha

Om kvinnan och för kvinnan allaredan."

Så kunde man säga för 50 år sedan! Och nu?!

Att tömma "breflådans" brokiga innehåll är ej heller ledsamt. Den är alltid väl fylld; en gång med "omdömen om tidskriften", aflåtna af en fingerad allmänhet, representerad af bl. a. "En familjemoder", dito "fader", "Äldre gift fruntimmer", "Ung flicka", "Äkta man", "En ung herre" o. s. v.

Men det förekommer inte bara "hemmalagade" insändare, röster från den verkliga publiken göra sig också hörda, och om dessa också aldrig så mycket skorra i öronen på redaktionens medlemmar, lämnar man dem med stor generositet ordet fritt, förbehållande sig, som naturligt är, det reserverande "genmälet". Man märker att tidskriften väckt uppmärksamhet, d. v. s. anstöt.

Så har i sjätte årgången "en landtbo" — man miss-tänker af manligt kön — insändt en längre kritik af Esseldes minnestekning öfver målarninnan "Sophie Adler-

sparre", en redaktionell prestation, som för förf. blef den mest lifsaferörande af alla, i ty att den kom att sammanföra henne med hennes blifvande make, kommandör Axel Adlersparre, bror till den hon så vackert och förstående ägnat sin teckning.

Men "en landtbo" hade intet förstående för förtjänsterna i Esseldes författarskap. Tidskriftens föregående "evigt enahanda", "opraktiska" och "småtråkiga" "lärdomar om kvinnans arbete", har han oanmärkt låtit passera såsom oförargliga, men "då sådana biografier som Sophie Adlersparres framlägges för våra unga döttrars ögon såsom lärorika och efterföljansvärda, är det tid för hvarje moder, hvarje rättskaffens kristen att uppstå och uttala sitt skarpaste ogillande" "Det är att inblåsa ett dödligt gift i det unga, oerfarna sinnet, liksom en dödlig synd af den eller dem, som med eller utan vilja bidragit därtill."

Att gendriiva dessa hårresande beskyllningar, faller sig förstas ej svårt för den alltid slagfärdiga redaktionen. Bl. a. menar den sig ha fått en hälsosam läxa för framtiden. "Så hade red. tänkt meddela sina läsare en lefnadsteckning öfver Hedvig Charlotta Nordenflycht, men varnad af den goda landtbon skall den veta akta sig; med hans sätt att läsa skall man ju genast antaga den för att vilja lära, ja rent af uppmåna sina unga läsare att kasta sig i sjön af olycklig kärlek!"

* * *

Med dessa på måfå utvalda korn ur det utomordentligt rika förrådet af tidskriftens "allmänna ämnen," har gifvits som en antydan af skalet, det yttre omhöljet till den egentliga kärnan: det reformatoriska syftet. Att en sådan kärna låg på djupet af hvad man sträfvade efter och ville, hade ledarinnorna kanske från början ej klart för sig. Hur många revolutionärer gå medvetet till sitt verk? Det gällde ju först att både i sitt eget och sina läsares medvetande inarbeta öfvertygelsen om att en omgestaltning af kvinnornas tillvaro var behöflig. Och man måste därtill liksom uppfinna ett nytt språk, en egen form åt de nya tankarna. Vi få komma ihåg att orden rättigheter, reform, frigörelse, socialt arbete, medborgarskap, o. s. v., dessa ord, som nu fått en sådan makt öfver tanken, den tiden icke funnos till, åtminstone icke kommit till användning i samband med adjektivet kvinnlig. Ja, uttrycken kvinnörelse, kvinnofråga, kvinnosak, kvinnosaks kvinna hade inte ens vunnit burskap i svenska språket!

Hvad de senare orden beträffa, importerade från vårt västra grannland, hade de i fru Adlersparres öron alltid en obehaglig klang och hon använde dem ogärna. Icke för att hon förnekade tanken, som låg under ordet, för den hade hon ju kämpat med lif och blod, utan för den rent språkliga oskönheten. Hon erkände dock, att det varit svårt finna något bättre.

Lyckliga tider — de första åren af Tidskrift för hemmets tillvaro — då man inte var bunden vid slagordens värde! Då argumenten funno uttryck, spontant framprungna ur pennan lik blomstren på ängen och med dessas färg, ursprunglighet och friskhet! Hur afundsvärd

synes ej oss denna de banbrytande tidernas fraicheur för oss, stackars eftersägare, som stampa i en af tusende fjät upptrampad, af mycket utnyttjande urvattnad mark, ur hvilken det synes fast omöjligt att framtrölla några nya blommor. Vårt språk är ju inte de nydanande formernas, och särskildt hvad kvinnosaksord beträffar, synes det vara utsugget, och idéerna — ha inte de liksom fått känning af fatigdomen?

Redan i Tidskrift för hemmets första häften anslås de ämnen, som allt mer och mer inom dess spalter skulle bli de ledande. "Kvinnans intressen" äro där på ett välaligt sätt företrädde. "Om behovet af intellektuell uppfostran för kvinnan," "Några ord om kvinnan och arbetet", "Om kvinnans själförsörjning", "Några ord om flickors uppfostran", "Om kvinnan och arbetslönen", äro några rubriker, hemtade ur tidskriftens allra tidigaste nummer. Och i dessa möter man uttalanden som: "Sammhället borde vara en sammangjutning af alla de gåfvor och förmågor, som blifvit nedlagda hos både man och kvinna; den innerligaste förening af bådas härdande krafter, mildrade af den kärleksfullaste tillgifvenhet mellan dem båda." "Först när staten skänker åt landets unga döttrar någon del af den omvårdnad, den ägnar dess unga söner, kan man äfven för dem hoppas på en grundligare och mer utvidgad intellektuell bildning." Det är "mannens och kvinnans eniga och kloka samverkan, som fordras för att vinna ändamålet med "ordningsmannabefattningen" inom kommunen. Det är icke godt att ordningsmannen är allena."

För att närmingsvis uppräknat alla de af tidskriften under årens lopp till behandling upptagna frågorna skulle ju kräva en hel kvinnosakslitteratur, och här är det ju blott ett fåtal spalter jag fått att fylla. Nog af, ingen af de viktiga frågor, särskildt rörande kvinnan, som varit uppe i tiden, har förbigåtts, ja oräkneliga äro de nya sådana som väckts, där utredts, utvecklats och behandlats med en klokhet, en takt i argumenteringen, en upplinningsrikedom i uppslagen, en framsynthet i lösningen, som måste väcka både vår undran och beundran. Hvarje tid lever ju på illusionen att ha varit nydanande, särskildt äro de "unga krafterna" inom en generation frestade att härutinnan öfverskatta hvad de själfva åstadkommit. Ett studium af en dokumentsamling som Tidskrift för hemmet är därför utomordentligt lärorik: den lär en att se de s. k. "nya frågorna" i deras rätta proportioner.

Efter ett par årgångar af anonymitet läto, som var att vänta, redaktriserna masken falla. Sofies försagdhet, liksom skräcken för "blåstrumpan", dunstade bort ju längre hon växte in i arbetet. Och hon växte med frågorna, liksom frågorna växte med henne, tills hon blef den man lärt sig oskiljaktigt förena med bilden af Sofie Adlersparre, den frimodiga, målmedvetna, initiativtagande banbryterskan, den på en gång oförskräckt och sant kvinnliga banérförerskan för de ständigt växande skaror af frivilliga, som ställt sig i kvinnofrigörelsens led.

* * *

Under de 27 år Tidskrift för hemmet ägt bestånd stod fru Adlersparre i spetsen för redaktionen, och dess

DRICK CIDRIL! AKTIEBOLAGET CIDRIL
— I GEFLE —

Bästa alkoholfria äppledryck. — Absolut ren naturprodukt. Telegramadr. "CIDRIL". Tel. 1899, 1898

mest tänkvärda, epokgörande och resultatrika uppsatser ha flutit ur hennes penna. Men hon visste också under årens lopp tillförsäkra sig utmärkta medarbetare, bland dessa kan räknas Fredrika Bremer, för hvilken den nya kvinnopublikationen var en glad öfverraskning, då hon återkom till fädernejorden efter sin långa vandring i främmande land. Den hälsade henne som en af de "morgonväkter", som på hennes lifs afton bebådade ankomsten af en ny dag.

Att rent praktiskt sedt föra en periodisk skrift genom 27 år är ej ett litet kraftprof i vårt land, och så mycket mer, då det är fråga om "ett organ för kvinnofrågan." Och detta har ej kunnat ske utan stora uppoffringar af tid och krafter från de ledandes sida, utan själförgäthet både af den egna fördelen, den egna bekvämligheten och den egna äran. Men fru Adlersparre hade, utom sin stora devinatoriska och administrativa förmåga, äfven en tro som försatte berg, och det var denna tro, som kom henne att rubba det berg hvilket heter ekonomiska svårigheter, impopularitet och fördomar, och som alltid skola lägga sig hindrande i vägen för hvarje publicistiskt företag af detta slag.

Det är något af denna tro, som sedan uppburit Tidskrift för hemmets efterträdare inom pressen, den publikation, hvilken sökt uppehålla de ärfda traditionerna, då från och med 1834 på fru Adlersparres initiativ det teoretiska kvinnosaksarbetet omsatts till det organiserade, och den gamla tidskriften efter sin långa framgångsrika sträfvand nedlade sitt mandat.

Genom 22 årgångar fortsatte sedan Dagny den af föregångaren igångsatta och fullföljda uppgiften att vara den svenska kvinnans offentliga språkrör, tills dess nya tider fordrade nya utvidgade former därför, då äfven "tidskriften Dagny" ansåg sig ha fyllt sin mission och lämnade plats åt tidningen med samma namn.

LOTTEN DAHLGREN.

Insänd litteratur.

- Albert Bonniers förlag, Stockholm: *Vägarne. April.* Roman af *Marika Stjernstedt.* — *De gamla.* Noveller af *Sigfrid Sivertz.* — *Damen utan nåd.* Roman af *Henning von Melsted.* — *Slätten.* En berättelse från brytningstider. Af *K. G. Ossian-Nilsson.* — *Malla Montgomery-Silverstolpes memoarer.* Utgifna af *Malla Grandinson.* Andra delen. 1804—1819. *Bonniers månadshäfte.* Häft. 10.
- P. A. Norstedt & Söners förlag, Stockholm: *Jonas Lies samlade skrifter.* Häft. 4. (Tremastaren Framtiden).

Till Dagnys läsekrets i landsorten.

Som Dagny önskar vara ett enande band mellan Sveriges kvinnor samt har till sitt mål att tillvarataga allas intressen på skilda platser, få vi härmed uppmana våra läsarinor i landsorten att de, för att underlätta denna vår uppgift, ville till tidningens redaktion insända sådana notiser, som utöfver lokalintresset innehålla saker af vikt för kvinnorörelsen i dess helhet.

En replik.

På annat ställe i dagens nummer återges ett uttalande af Fredrika-Bremer-Förbundskretsen i Malmö—Lund med omnejd, i hvilket veckotidningen Dagnys startande omnämnes i ordalag, som äro ägnade att ge en skef bild af förloppet vid tidningens tillkomst. Fredrika-Bremer-Förbundets styrelse, som satts i tillfälle att taga del af notisen härom, får för sin del protestera mot uppfattningen att »Dagny afhändes Fredrika-Bremer-Förbundet».

I det upprop till andelsteckning i föreningen Dagny, som F.-B.-F:s styrelse utfärdade senhösten 1907, anges motiven till beslutet att omlägga tidskriften. Där anföres behofvet af en oftare utkommande publikation, som skulle möjliggöra snabbare uttalanden i aktuella frågor och på samma gång genom ökad utrymme erbjuda större möjligheter till diskussionsinlägg och meningsutbyten. Dessutom framhålles betydelsen af att få till stånd ett för den svenska kvinnorörelsen enande och samlande organ, som genom att vara språkrör för en större grupp af kvinnor skulle vinna i inflytande och betydelse. Det var en verklig samling af den svenska kvinnorörelsens representanter kring gemensamma mål och sträfvanden, som Fredrika-Bremer-Förbundets styrelse ville åvägabringa, och att den styrka, som enighet ger, ej kan vinnas utan någon uppoffring af personliga tycken, ligger i sakens natur. Veckotidningen Dagnys tillkomst kan således ej rubriceras som ett *afhändande*, utan är ett på klara motiv hvilande beslut.

Hvad beträffar påståendet, att Dagny »gjordes till organ för de kvinnliga rösträttsföreningarna», är detta sant så tillvida, att rösträttsarbetet representerar en sida af den svenska kvinnorörelsen. Rösträttsfrågan upptar dock endast en del af tidningens utrymme, hvarom redan ett flyktigt genombläddrande af tidningen eller en blick på dess innehållsförteckning bör kunna öfvertyga. Det torde i detta sammanhang vara af vikt att erinra därom, att redan tidskriften Dagny innehöll talrika uppsatser, uttalanden och notiser angående kvinnornas rösträtts sak, och som denna fråga med hvarje år blifvit mera framträdande såväl i Sverige som i öfriga civiliserade länder, är det helt naturligt att den äfven i Dagny kommit att intaga en allt mer framskjuten plats.

Stockholm den 20 nov. 1909.

Fredrika-Bremer-Förbundets styrelse.

Sprid Dagny!

Alida Rossander.

Den 13 nov. 1909 aflid vid 66 års ålder fröken Alida Rossander. Den aflidna hör icke till dem man lätt glömmer, om än hennes yttre lefnadsförhållanden icke innehålla mycket märkligt. Med ett friskt lynne, en lugn syn på tingen, en absolut frihet från all nervositet förenade hon ett ljust huvud, ett varmt hjärta och ett ovanligt förstående af andra. Den uppväxande ungdomen, för hvilken hon varmt intresserade sig, skulle ha haft godt af att höra henne, när hon glad och lugn, fast fjättrad af gikt vid sin plats, dryftade tidens viktiga frågor. Hennes sunda förstånd och hennes humoristiska läggning firade triumfer vid sådana tillfällen. Hon skrädde icke ord, då det gällde att uttrycka sitt misshag. »Den fria kärleken» och smutsen i den ultramoderna litteraturen väckte hennes afsmak. Kvinnosaken hade i henne en varm vän, och hon hälsade med glädje hvarje nytt verksamhetsfält för kvinnan. Själf inlade Alida Rossander i allt sitt arbete stor intensitet och en till det yttersta drifven plikttröhet. Sådan var hon, då hon under ungdomsåren släckte sin brinnande kunskapsörst, och sådan var hon också under den långa tjänstetiden i Enskilda banken och under sin verksamhet som föreståndarinna och lärarinna vid den af hennes syster och henne stiftade »Lärokurs för fruntimmer». Södermalms högre läroanstalt för flickor har i henne förlorat en nitisk och intresserad styrelseledamot och Fredrika Bremer-Förbundet en revisor, som troget stått på sin plats ända från Förbundets stiftande.

Heder åt den flärdfria kvinnan, den trofasta vännen, den för allt högt och rent nitälskande, varmhjärtade *människan!*

H. M.

Utlandet.

Stortingsvalen i Norge.

Som redan meddelats är det endast en kvinna, fröken Anna Rogstad, som i egenskap af suppleant för herr Bratlie gått in som eventuell stortingsrepresentant vid de nu afslutade norska valen. Det kan emellertid vara af intresse att meddela några af de röstsiffror om öfriga kvinnliga kandidater. Fröken Gina Krog, uppställd af Uranienborgs (Kristiania) radikala grupp, erhöi 863 röster. Hennes motkandidat, strängt konservativ, gick in med 9,033 röster. Fru Marta Tynäs, Kristianiasocialisternas kandidat, fick 2,521 röster, hennes liberala motkandidat vann öfver henne med 5,141. Vid ett andra val i Tromsö gick den konservativa kandidaten in med 380 röster mot fröken Garfjelds 264.

Ända in i det sista deltog kvinnorna energiskt i valagitationen. Såsom talare nämnas på den konservativa sidan fru Marianne Närup och fröken Elise Heyerdahl,

för liberalerna fröken Anne Holsen, fröken Kristine Bonnevie och fröken Anna Rogstad, för socialisterna fru Martha Tynäs och på den radikala sidan fröken Gina Krog, fru Louise Keilhau och doktor Dagny Bang.

Kvinnornas medborgerliga rättigheter på Island.

Enligt den nya lagen af den 15 april, som blir gällande den 1 januari 1910, äro de isländska kvinnorna valbara till alla nämnder och förtroenderåd med undantag af altinget. Redan förut ha kvinnor varit valbara som stadsfullmäktige i Reykjavik och Hafnarfjærdur samt till kyrkoråden. En femtedel af Reykjaviks stadsfullmäktige är kvinnor, och kvinnor sitta i kyrkoråden på olika platser hela ön öfver. Nu äro de emellertid valbara såsom stadsfullmäktige äfven i öfriga städer än de två ofvan nämnda, liksom till fattigvårdsstyrelser, taxeringsnämnder, kommunalnämnder, samt till nämnderna för de 22 distrikt, i hvilka den obobodda delen af Island är uppdelad. En man, som blifvit vald, kan ej afsäga sig sitt uppdrag, såvida han icke förut under åtminstone sex år beklädt annan post, en kvinna däremot har rätt till afsägelse utan att uppgifva sina skäl. Icke alla kvinnor anse denna bestämmelse lämplig, emedan de hålla på fullkomligt lika villkor med männen och emedan det kommer att komplicera valarbetet i landtdistriktet. Under hösten ha kvinnorna öfver hela Island utvecklat stor energi för att lyckas lika väl vid de kommande valen som hufvudstadens kvinnor gjorde 1908.

En skrifvelse till engelska premiärministern.

Den manliga föreningen i England för kvinnlig rösträtt, Men's League for Woman Suffrage, har genom sin ordförande, Mr Herbert Jacobs och sekreteraren, Mr Mitchell, aflåtit en skrifvelse till premiärminister Asquith, där föreningen, utan att afvika från sitt program att icke yttra sig om de förvecklingar, som uppkommit genom vissa taktiska metoder, uttalar som sin åsikt, att premiärministern icke har rätt att vägra att mottaga en deputation från någon af de olika kvinnliga rösträttspartierna. Den åsikten uttalades äfven, att regeringen, genom att neka att höra kvinnorna, skapat en situation, som för hvar dag blir allt mera beklagansvärd och som kan sluta med att blifva farlig. Regeringens nuvarande handlingssätt hvarken lugnar eller håller dem tillbaka, som genom regeringens vägran gripits af revoltens anda. Skrifvelsen slutar med att framhålla den åsikten, att en verklig fara förefinnes, om icke regeringen i tid väljer ett annat handlingssätt.

Annons.

Drottning Wiola

är nu kommen direkt från Palestina och är ett af naturens största under, hvars make ej finnes på hela jorden. Den lefver i århundranden och åter århundranden utan tillsyn eller skötsel. Den håller sig alltid lika grön och fin, vinter och sommar, under högsta värme och värsta köld. Denna lifslevande planta, som på sitt hemspråk heter *evigt lif*, skall ej saknas af rik eller fattig. Finaste födelsedags-, namnsdags-, lysnings- och bröllopsgåfva. Pris pr st. 2 kr., 2 st. 3: 75, 6 st. 9 kr. Missnöjd köpare återfår pengarna. Sändes franco mot postförskott eller insänd likvid. Frimärken äfven. Plats- och resagenter, manliga och kvinnliga, antagas äfven å de minsta platser. Begär prospekt! Adr.: Importör *L. Holmqvist*, Östersund.

OBS.! Efterse alltid att då Viola köpes genom annan person, mitt namn finnes å bruksanvisningen, då är den äkta och garanterar jag, lifs lefvande. Ingen konstgjord blomma eller tyskt kram.

Lunds första kvinnliga filosofie doktor.

Hilma Borelius är den första i Lund men den tolfte i Sverige. Längre ha vi inte hunnit än, fast kvinnor nu i snart trettio år fått aflägga filosofisk doktorsgrad vid våra universitet. Fåtaligheten är emellertid nog så förklarlig dels genom dyrheten af de kvinnliga skolstudierna, dels genom de ringa utsikter en graderad kvinna hittills haft att få något så när valuta för hvad hon lagt ned på sin utbildning. Det förra, missförhållandet kräver ett flerfaldigt ökad statsunderstöd åt våra flickskolor för att bli afhjälpt, men det senare är nu på väg att försvinna, sedan riksdagen i våras åtminstone i princip godkänt kvinnas kompetens till läkare- och vissa högre lärarämbeten

Ännu kommer det likväl säkert att dröja länge, innan en kvinnlig filosofie doktor blifvit någonting så vanligt, att allmänheten upphör att lägga märke till en ny dylik företeelse. Namnet *Hilma Borelius* behöfver emellertid inte en doktorstitel framför sig för att med heder kunna presenteras i hvilken tidning som helst. Det har stått under artiklar både i *Dagny* och i vetenskapliga tidskrifter och har dessutom mångfaldiga gånger framträdt i samband med rösträttsfrågan och akademiska kvinnoorganisationer af olika slag. Född 1869 och fil. lic. 1902, har doktor *Borelius* trots trägna akademiska studier, som bland annat resulterat i tre olika kompletteringar af fil. kandidatexamen, hunnit med både att grunda två Lundaföreningar, Kvinnliga studentföreningen och F. K. P. R., samt sköta ordförandeskapet i dem båda en längre tid, respektive 1900—1904 och 1903—1908. Dessutom har hon varit styrelsemedlem både i Lunds fredsförening och i dess Kristliga studentförbund, företagit studieresor till utlandet, skött lärarinnevikariat och utgifvit smärre vetenskapliga uppsatser, dels i romansk filologi och dels i litteraturhistoria, som tillika med filosofi utgjort hufvudämnen i hennes ovanligt gedigna och omfattande studier. Som vi finna, en ståtlig meritlista, hvars värde icke förminskas af att doktor B. tidtals haft att dragas med en mycket vacklande hälsa.

Och till allt detta kommer nu hennes vidlyftiga doktorsafhandling, »Erik Gustaf Geijer åren före affallet», ett arbete, som inte bara så noggrant som möjligt lyckats bestämma tidpunkten och de närmaste motiven för Geijers berömda öfvergång till liberalis-

men, utan också ger en förträfflig och detaljerad skildring af kampen mellan Stockholmsliberalismen och Uppsalakonservatismen på 1830-talet. Då hittills så godt som inga förarbeten på detta område förelagat, har materialet måst hämtas ur samtida bref och tidningar, och det har fordrats inte blott mycket ingående forskning utan också stor skärpa och iakttagelseförmåga för att ur detta knapphändiga material få fram så stora resultat, hvilka också för den politiska historien äro af betydelse. Det är således ett arbete, som i högre grad än doktorsafhandlingar i allmänhet både låter läsa sig af den stora historiskt

intresserade allmänheten och ger löfte om vidare framgång på det vetenskapliga arbetsfältet. Och det är där jag helst unnar *Hilma Borelius* att hädanefter få sin verksamhet förlagd, äfven på bekostnad af den kvinnosak, där hon gjort en så betydande insats. Det är sant, att kvinnorörelsen hos sina ledarkrafter behöfver äfven den träning och den auktoritet, som vetenskapliga studier kunna skänka. Men den kan också gagnas af annat än direkt kvinnosaksarbete, framför allt af de framgångar, som visa världen, att kvinnor med framgång kunna täfla med män på deras arbetsfält. Och den som själf känt sig sliten mellan olika verksamhetsgrenar kan bäst ana hvil-

ken tillfredsställelse det måste skänka att »stå hel där man ställt sig», som Geijer säger — han som tyvärr aldrig fick tillfälle att göra det.

För litteraturhistoriskt skriftställereri äger *Hilma Borelius* sällsynta förutsättningar: omutlig logik, filosofisk skolning, ästetisk känslighet och en personlig stil, som i polemik stundom flödar af obarmhärtig satir, hvilket särskildt en kvinnorörelsens motståndare i Statsvetenskaplig tidskrift nogsamman fått känna svedan af. Som bevismaterial kan för öfrigt tjänstgöra hennes artikel om *Amalia von Helvig* i *Dagny* 1906 och broschyren »Kristendomen och kvinnorörelsen» (Lunds kristliga studentförbunds sociala småskrifter), helt enkelt ett litet mästerverk af reda och koncentration. De som känna henne närmare skatta hos henne dessutom en stor förmåga af trofast, ansvarsmedveten vänskap, mjuk kvinnlighet och en djupt religiös karaktär.

LYDIA WAHLSTRÖM.

FIL. DR. HILMA BORELIUS

Når den ny vin blomstrer.

Danmark hade sin »hvide Skjald», skalden med hafsradgan vid tinningarna, han, som nu soffer därborta på Skagens yttersta klit. Norge har också sin »hvide Skjald», diktaren med örnblicken och den världsbekanta lejonmanen.

Var den förre havets diktare, har den senare varit fjällets, icke de stora viddernas och snöskredens ensamme diktare som den andre store norrmannen, utan snarare de gröna sätervallarnas och den kraftfullt skimrande, kamplystna dagens.

När man nu läser den åttioårige skaldens senaste verk, förundras man i förstone öfver den ungdomsfriskhet, som skapat »Når den ny vin blomstrer».

Och dock tyder detta verk på ålderdom. Ty knappast skulle en ung ha skrivit så om det unga. Det måste visst ses på afstånd, och på ganska långt afstånd, för att framlocka så berusade ord.

Den femtioåriga prosten Hall kommer från Nord-landen, och i första akten omringas han af dansande unga damer. Denna »nydelige» dans stiger den ännu spänstige mannen rent åt hufvudet.

Dessa förtrollande »småpiker» synas honom knappast tillhöra jorden. Luften är deras egentliga rike. Etern. En ung flickas dans är den »dejlige dejlighed» af konst, den skönaste utstrålning af lifskraft, som jorden äger. »Ja, nævn mig en skjønnere?»

Deras ungdomliga former liksom det runda i tankarna, detta som rör sig så lätt utan början och slut, fortsättning och sammanhang, rundt, rundt som ögonblicket, har likaledes alldeles betagit honom.

Men detta nya vin, dessa unga damer, af hvilka den yngsta, i en för öfrigt lyrisk vacker scen, blir hans trolofvade, kunna inte fördraga Paulus. Liksom man anar, att de inte gärna skulle höra talas om någon slags underkastelse eller lydnad alls i lifvet.

Därför måste de uppfostras. Och som de i grund och botten äro så älskvärda, blir det ingen svår sak för diktaren att få dem riktigt mjuka, ja nästan uppsmälta i tårar, innan »tæppet» faller.

Styckets hufvudpersoner äro för öfrigt den med den förälskade prosten ungefär jämnåriga Arvik och dennes affärsskickliga hustru.

Denna sistnämnda har så småningom så kommit in, dels i affärdriften och dels i de unga döttrarnas lif med dess förälskelser och »småforlovelser», vänner och väninnor, att hon glidit bort från maken och deras en gång så vackra kärlek.

Hon och döttrarna ha afstängt honom från sitt förtroende, och under sken af att ta hänsyn till husets herre bedrifva de en hel del saker bakom hans rygg. Saker, som han visst inte lefver i okunnighet om, fastän han själf är en hänsynsfull och poetisk natur, som inte vill ha några scener, utan i stället ser på tingen med en viss älskvärd humor.

Och man kan inte tycka annat än att damerna blifvit så själfsväldiga, att de förtjäna en liten upp-tuktelse både af diktaren och Paulus.

Den kommer också, när Arvik, som dels i någon mån, ehuru ej på allvar, smittats af sin svågers lyrisk ungdomsrus, dels också blifvit sårad af familjens beteende, ämnar resa till London i sällskap med Halls dotter, Alvide.

Hustrun och döttrarna få reda på det och tro att han verkligen rest. Och då börja de en upp-görelse med sig själfva under ånger och tårar.

Nu framstår maken och fadern för dem som den finaste, bästa människa i världen. Och honom ha de utestängt från sitt lif. »Vi har båret os ad mot ham som nogen rakkare», säger Alberta rent ut.

Och fru Arvik — detta är det vackraste i boken — tar fram dikterna, som han skrivit till henne i ungdomen och som länge legat gömda men som nu åter försätta hennes själ i dallring.

— »Er det ikke, som om jeg har været to mennesker?», säger hon. »Et, som sat igjæn med sangene fra vor ungdom. Og et, som løp fra dem for å besørge al verdens ærind?»

Hun, som sat igjæn med sangene... hun sitter her og sørger —.

Men hon behöfver inte sörja länge. Arvik vänder åter, han steg i land från båten, han kunde inte resa.

Och nu mottas han med öppen famn och mjuka sinnen, själfva aposteln Paulus skulle ha kunnat fröjda sig åt det äktenskap, som nu lofvar att börja på nytt.

Efter tecken att dömma kommer det ej att dröja allt för länge, innan äfven den siste af de två norska diktarkämparna, hvilkas namn spridt glans öfver världen, vandrar bort ur tiden. Och det kan ligga nära till hands att göra en jämförelse mellan den redan dödes sista verk: »Når vi døde vågner» och den ännu lefvandes: »Når den ny vin blomstrer».

I det förstnämnda dramat ljuder vid lifvets slut ett skri efter lifvet; ett ögonblick är det, som om alla skuggor skulle vika och synen bländas af »forklaringens tinde, som lyser i soloppgången». Men då mullrar redan snöskredet i luften och mörkret kommer, mörkret och natten och tillintetgörelsen.

Hvilken kontrast mellan detta ödsligt isande slut och den älskvärddt familjäre, ja nästan alltför familjäre afslutningen i Björnsons verk!

Intet af dessa båda den höga ålderns verk kunna väl räknas bland diktarnes starkaste, men hufvudsaken är ju ej hvad som kommer först eller sist, utan det verkligt stora, som de likväl en gång gifvit oss.

GUSTAVA SVANSTRÖM.

”Familjeflickan”.

Brefragment funnet i släktarkivet

af

Jenny Engelke.

X-köping 1880.

Min unga vän!

När du uppmanade mig att förtälja något af gamla minnen, blef jag brydd. Tro mig, det är icke minnen som fattas, det är förmågan att ordna dem så, att de liksom länk i länk löpa i en fortsatt kedja och så komma i rätt följd och i rätt sammanhang.

Innan jag tager till orda, vill jag erinra dig om att jag, om någon, kan kallas ett barn af min tid; ty född i det sista året af ett gånget sekel kan jag nu se tillbaka öfver snart sagdt ett helt århundrade, och vid fyllda 81 år har jag hunnit gifva akt på många lifvets växlingar.

Den gamla bilden, att lifvet liknar en färd genom obekanta trakter, håller alltjämt streck (om än något utsliten), och man är under denna färd utsatt för allehanda oväntade äfventyr; de väntade inträffa sällan! Resan genom lifvets öken är full af hägringar, talet därom är ingen fabel, och lycklig är den, som trots allt nått sitt föresatta mål.

Du vill veta huru en ung kvinna i min ungdom hade det i hemmet och hvilka utsikter som stodo henne till buds för att lifvet för henne skulle kunna bli rikt och lyckligt.

Kära mitt barn, jag hade så när sagt: »hon hade inga utsikter alls», men jag vågar ej stå för ett dylikt påstående, ty utsikten att bli bortgift hägrade ju för henne ända från tidigaste ålder och hela hennes uppfostran gick ju ut på att bilda henne till en duglig maka och husmoder.

De första lefnadsåren i barnkammaren under en myndig, sträf gammal pigas tillsyn förberedde flickorna på hvad som sedan komma skulle. I allt skulle bröderna ha försteget, och när de någon stund om dagen tillätos att vistas i föräldrarnas rum, stilla sittande på sina pallar uppradade längs väggen, eller på stående fot vid middagsbordet intaga sina måltider, fingo de en försmak af den ofrihet, som de sedan hela sin ungdomstid skulle lida af; för en och annan räckte detta genom hela lifvet.

Flickorna på landet, såväl som i staden, voro då aldrig själfständiga. De vågade aldrig yttra en egen tanke. Modern var i allt deras öfverhögghet, om ock fadern stod som högsta makt; men med flickornas hvardagslif tog han ingen som helst befattning. Först när friare anmälde sig, grep han in, men då var det också han, som bestämde, oberoende af om döttrarna hade någon åsikt om saken.

Den tidens unga kvinna var omyndig och helt beroende af föräldrarna och hemmet. Att förtjäna något genom själfständigt arbete, som nu är brukligt, kom aldrig i fråga. Det förbjöd tidens fördomar. Dog fadern eller kom familjen på obestånd, var detta ännu en tvingande orsak för att första möjliga friare skulle accepteras af den unga flickan. Det unga släktets uppfostran försiggick i despotismens tecken. Anden var fjättrad, viljan bunden och hela varelsen ofri i allt sitt görande och låtande. Den unga kvinnan kunde ej reda sig på egen hand; det var allmänna meningen; hon var bunden i hemmet. Så var det åtminstone med den ogifta unga kvinnan. Dock, så snart hon, om än vid blotta femton års ålder, fick »morsnycklarna» om hand, förlänades henne en särskild myndighet — icke ringa — både inom huset och i världens ögon. Den gaf henne ersättning för mycket af hvad hon lidit och äfven för mycket hon alltjämt, som underdånig hustru, hade att lida af sin man, ty det ordet stod fast: »Och *han* skall vara din herre». Detta ord hade ingen ännu i *de* dagarna tänkt på att upphäfva.

Men hur kunde en ung femtonåring, som var kufvad, viljesvag, osjälfständig, med ens blifva en duglig, befallande husmoder? Jo, det berodde helt och hållet på den daning hon fått i hemmet.

Hemmen hade vid denna tid bland andra vishetsord denna regel: »den där icke vill arbeta, han skall icke heller äta», och därför vandes barnen vid att arbeta äfven i de mest välbärgade hem, och så snart de kunde göra nytta, gjorde de nytta. Vanligen lärdes de äldsta barnen af sin mor att läsa innantill. Sedan följde katekesens lärande utantill, och när detta var gjordt, hade de att i sin ordning som äldre syskon undervisa de yngre.

För gossarna skaffades vanligen informator, men om flickorna vidare fingo någon boklig lärdom, berodde detta helt och hållet på ett blidt eller oblidt öde.

I mitt föräldrahem voro vi tolf syskon; sex af hvardera slaget. Och medan bröderna fått undervisas af någon äldre gosse (s. k. preceptor) och sedan skickats till Tyska skolan i Norrköping, innan de foro till akademien, Bergsskolan eller örlogsflottan, fingo vi systrar tidigt taga del i husets vård och skötsel, ha hand om de mindre barnen under lofstunderna, samt däremellan, när vi kunde komma åt, samla upp några smulor vetande från våra bröders »rika bord».

Medan vi ännu alla voro små barn, hade min mor till hjälp i huset en inspektorsdotter, som förut varit kammarpiga hos ärkebiskopinnan Troil. Sedan hade hon varit »framtagmsamsell», d. v. s. haft nycklarna om hand i ett greffligt hus, och denna sista befattning var ingen sinekur, ty med de stora förråder, som, synnerligast höstetid, förefunnos i hvarje välordnad hushåll på landet, där tjänarna ofta voro lika många som barnen — ofta fulla dussinnet

— måste ju allting förvaras inom lås och regel, och därur skulle en och hvar utfå sin beskärda del efter mått, mål och vikt. »Framtagsmamsellen» var därför i tjänstefolkets ögon en högst betydande person och betraktades som husmoderns »högra hand»; och på hennes hjärtelag berodde mycket af tjänarnas »ve eller väl».

Med barnen klemades icke, och vid en tid då föräldramyndigheten icke kände några gränser, visste man att i hemmen taga vara på de uppväxande dottrarnas dugande kraft. Bland borgarfolk kallades då äldsta dottern för *lill' mora*, och hennes myndighet var, näst husmoderns, respekterad af barn och tjänstefolk.

Barndomstiden var då inskränkt till de första tio lefnadsåren, men dessförinnan hade hvarje flicka lärt sig att hjälpa till inom hushållet, vagga barnen, springa små-ärenden, vara till hands och göra den nytta hon kunde. Vid tionde året ikläddes dottern kjol och kofta, håret tilläts växa långt — bars förut kortklippt — och nu räknades hon med bland stort folk.

Ännu för omkring hundra år sedan hade döttrarna skyldighet att stiga upp kl. 4 om morgnarna för att i otta jämte husets pigor sitta i väfstolen eller vid spinnrocken. Ölsupa eller välling bestods öfver lag, sedan arbetet fortgått en stund. Jag minnes en gammal prostgård, där fem döttrar och fem pigor bildade en halfcirkel kring den stora stockvedsbrasan i salen och där äfven småbarnen måste göra nytta med att lägga torrt ris på elden för att hjälpa upp belysningen, så att de spinnande kunde se att få tråden »fin och len». Här sjöngs vanligen en morgonpsalm, som tonade genom hela huset och lugnade matmodern, som litande på »lill'moras» noggranna tillsyn och vaksamma öga kunde gifva sig bättre ro och hvila. Medan hon själf i sin sofkkammare gnolade med i sången, kunde hon med skarpt iakttagande öra gifva akt på att ingen af de tio spinnerskorna svek i att bidraga till ackompanjemang.

Så snart jag fyllt femton år, ansåg min mor mig vuxen att öfvertaga »mamsells» plats. Öfning hade icke fattats mig, och till min hjälp hade jag att disponera öfver fyra yngre systrar, från tio till fjorton års ålder, alla skyldiga att lyda mig.

Främst af allt måste sysslorna ha sin gång, men med många tjänare och god ordning gick allt som ett urverk.

Vi bryggde och bakade, slaktade, kärnade smör och buteljerade öl, stöpte ljus och destillerade brännvin. Den som då af oss hade hushållsveckan (de dagliga bestyren) fick under ett par dagar sitta tåligt bidande vid den långa murade spiseln ena hörn, och noga vakta på att destilleringsspannan rann jämnt. Men så kunde också hända, att när detta tråkiga uppdrag var fullgjordt man som belöning fick skynnda upp i jungfruburen, kläda sig fin från topp till tå och komma ned i stora salen, där resande kusi-

ner eller annan ungdom infunnit sig, och taga del i lekar och löjen. Oftast fanns någon till hands, som kunde »stryka fiolen», eller också sjöng man och trallade; alltid tog man sig en »sväng-om». De tröttande timmarna vid destilleringspannan tänkte ingen vidare på.

Utom fintvätt af ömtåliga saker, hvilket ock borde läras, hade man att stärka och stryka. Och som afbrott i hvardagsarbetet klädsömnad. Tillverkning af s. k. »spröthattar», sommarhattar af tyg på rotting eller vinterhattar af siden eller sammet på stomme. Halmhattar flätades ganska fint af bondflickorna, så att nipperhandlarskan sällan anlätades af familjer boende på landet, där en hatt från hufvudstaden betraktades såsom ett af världens sju underverk.

Bland de utvägar till själf försörjning, som stodo den unga, ogifta kvinnan till buds, fanns utom sällskapsdamens och guvernantens plats i finare familjer tillfälle att som kammarpiga i »bättre hus» få sin bärning. Men nödvändigt var då att äga vana vid klädsömnad. Till och med ytterplagg måste förfärdigas hemma, tyget oftast spunnet och väfdt af gårdens ull, ty fårskötsel bedrefs då med mycken ifver såväl som linodling. Sedan linne och bomullsväfvorna — alltid före midsommar — blifvit nedklippta, bykta och blekta, togo ylleväfnaderna vid, ty allt hvad hvardagskläder hette, måste tillverkas i hemmen. Och liksom det välstampade vadmalet skickades till färgaren först att beredas, innan sockenskräddaren fick komma åt det med sin stora sax för att därpå »yxa till» mundurer åt husets herrar och gossar, så måste äfven klänningstyger och kapptyger appreteras.

(Forts. i nästa nummer).

De danska kvinnliga stadsfullmäktiges arbete.

Vid Kvindevalgretsklubbens i Köpenhamn första möte för vintern den 27 okt. lämnade den kvinnliga stadsfullmäktigen, fru Tora Knudsen, en detaljerad redogörelse för kvinnornas deltagande i stadsfullmäktiges arbete under tiden 1 april—1 november.

Vi anföra här nedan hufvuddragen af de intressanta meddelandena.

Fru Knudsen påminde först om att den 12 mars 1909 var dagen för kvinnornas första inval i Köpenhamns stadsfullmäktige samt att man, trots en tyvärr ganska allmän okunnighet bland kvinnorna om hvari stadsfullmäktiges arbete består, lyckades väcka deras intresse så mycket, att kvinnorna med cirka 70 % deltog i valen. I sammanhang härmed påpekade hon nödvändigheten af att kvinnorna vande sig vid att tala vid offentliga möten och deltaga i diskussioner.

Härpå följde en redogörelse öfver stadsfullmäktiges första sammanträde den 1 april 1909. Alla föregående medlemmar af styrelsen, t. o. m. ordföranden, hade afgått, hvarföre ny styrelse skulle väljas. Det tillkom då socialdemokraten Borgbjerg såsom den först valda stadsfullmäktigen att leda det första mötet tills ordförande blifvit utsedd. Han hälsade de 26 gamla och de 16 nyvalda medlemmarna välkomna. Af de nyvalda voro sju kvinnor. Till dessa frambars en mycket varm välkomsthälsning, hvarjämte uttalades lifliga förhoppningar om ett godt resultat af kvinnornas insats i det kommunala arbetet. Fru Knudsen tackade å de kvinnliga stadsfullmäktiges vägnar för det vänliga välkomsttalet.

Härefter öfvergick fru Knudsen till en redogörelse för stadsfullmäktiges ordinarie möten, hvilka i regel hållas hvarje måndag, utom under juli och augusti. Fru Salicath var den första kvinna, som talade i stadsfullmäktige, det var vid det första ordinarie mötet måndagen den 19 april. Hennes uttalande rörde några förhållanden vid S:t Johannesstiftelsen.

Den 26 april talade fru Knudsen. Det gällde frågan huruvida kvinnorna, nu då de invalts bland stadsfullmäktige, skulle ha rättighet att komma in i styrelserna för de politiska valkretsarna. I hvar och en af Köpenhamns 13 eller 14 valkretsar skola nämligen två stadsfullmäktige sitta som ordförande och vice ordförande. Trots en del motstånd segrade till slut kvinnornas kraf att få vara med i styrelsen, vallistorna som redan förelågo färdiga utan kvinnliga kandidater kasserades och nya uppsattes. Resultatet blef, att fru Knudsen blef vald till vice ordförande i en valkrets. De danska kvinnorna kunna således redan nu utöfva en viss inflytelse på de politiska valen.

Fru Arenholt hade uppträdt i debatten angående telefonkioskerna för att förbättra de kvinnors ställning som sköta dessa. Hon invaldes äfven och blef ordförande i ett utskott, som tillsattes för sakens utredande, och hon är den första kvinna, som varit president och ordförande i ett stadsfullmäktigeutskott.

Vid samma möte hade fröken Blom och fru Knudsen talat i en fråga angående barnbespisningen i folkskolorna under maj månad. Det socialistiska partiet hade begärt 18,000 kr. för detta ändamål, men såväl fru Knudsen som fröken Blom funno efter noggranna undersökningar, att bespisningen ej vore så behöflig under denna månad, hvarföre de yrkade på summans sänkande till 9,000. Man gick emellertid en medelväg och beslöt ett anslag af 12,000 kr. Fru Arenholt hade äfven talat för löneförhöjning för några kvinnliga funktionärer. Förslaget gick igenom, sedan det behandlats af ett utskott, hvari fru Arenholt och fröken Crone varit invalda.

I åtskilliga sanitära, ekonomiska, nykterhets- och djurskyddsfrågor, hade fröken Crone, fröken Blom, fru Arenholt, fru Salicath, fru Harbou-Hoff, fru Johanssen och fru Knudsen uttalat sig, hvarjämte fröken Blom och fru Knudsen f. n. sutto i ett utskott för utredande af ett förslag från en djurskyddsförening.

I samband med de förbättringar af kvinnors löneförhållanden, hvilka tack vare kvinnornas ingripande kom-

mit till stånd, nämnde fru Knudsen, att till magistraten riktats en uppmaning att mera än hittills skett använda kvinnor vid renhållningsverken jämte andra under kommunen sorterande arbeten.

Det är nu under sju månader, som kvinnorna tagit del i stadsfullmäktiges arbete. Under denna tid hade hållits 18 möten, hvarunder kvinnor talat cirka 30 gånger. Två gånger har det händt, att en kvinna valts till president och ordförande i utskott — för att nu ej tala om alla de utskott, hvari de voro medlemmar.

Fru Knudsen slutade sitt anförande med påpekande af det långt större intresse man får för sin stad, när man är med om att ordna förhållandena inom densamma, man ser på den med helt andra ögon. Och till sist uttalade fru Knudsen den förhoppningen, att de i det offentliga arbetande kvinnorna måtte få röna den uppmuntran, som ligger i att veta, att deras arbete följes med intresse af landets öfriga kvinnor.

Notiser.

Hemarbeterskornas ställning. Vid det möte, som "De Danske Kvinders Nationalraad" höll i Köpenhamn den 19 november för att afhandla Hjemmearbejderskers och Syerskers Kaar, har Sverige representerats af fru Eva Wretman, styrelseledamot i föreningen för sömmerskor och ombud för nämnda förening i Svenska Kvinnors Nationalförbund, samt fru Constance Almquist, styrelseledamot i föreningen Hemmets platsförmedling.

Föreläsningsarbetet. Fru Ellen Hagen, Uppsala, har sistlidna vecka företagit en föreläsningsturné, hvarunder föredrag hållits i Brunnsviks Folkhögskola, Ludvika och Avesta öfver ämnet "Londonkongressen och rösträttsarbetet i England". Folkhögskolans 47 elever, lärare och lärarinnor, voro alla samlade, och föredraget mottogs med största intresse. Skioptikonbilder, porträtt af de ledande kvinnorna och bilder från agitationsarbetet i England, förevisades. På alla tre platserna försåldes rösträttslitteratur och Göteborgsföreningens rösträttskort med strykande åtgång.

Föreningsmeddelanden.

Fredrika Bremer-Förbundskretsen Malmö—Lund med omnejd har i slutet af oktober och början af november samlats till tvänne möten, i Lund och Malmö. Därvid behandlades ett af fröken Ebba Lindencrona väckt förslag om tillsättande af en kommitté för utredning af riktlinjer för kretsens blifvande verksamhet. Detta förslag, afstyrkt af styrelsen, blef ej antaget af kretsen, hvars diskussion utmynnade i följande resolution:

"Fredrika Bremer-Förbundskretsen Malmö—Lund med omnejd uttalar sitt bestämda ogillande af det sätt, hvarpå tidningen Dagny afhändes Fredrika-Bremer-Förbundet och gjordes till organ för de kvinnliga rösträttsföreningarna, och beslutar, att kretsen skall hålla sig politiskt neutral samt ej aktivt syssla med frågor rörande kvinnans politiska rösträtt, alldenstund föreningar för denna rörelse redan finnas."

Vid resolutionens antagande röstade mindretalet för att samma uttalande gjordes, men med uteslutande af orden "och gjordes till organ för de kvinnliga rösträttsföreningarna".

Diskussionen rörde sig hufvudsakligen om den inom kretsen rådande missuppfattningen af Fredrika-Bremer-Förbundets ställning till frågan om kvinnans politiska rösträtt. Man hade nämligen menat, att Fredrika-Bremer-Förbundet, sedan särskilda rösträttsföreningar bildats, åt dessa överlämnat arbetet för kvinnans politiska rösträtt. Denna uppfattning hade hufvudsakligast sin rot i att Fredrika-Bremerförbundets program, ehuru omtryckt 1906 och ehuru upptagande andra detaljfrågor, såsom om kvinnors deltagande i kommittéarbeten, om skolreformer etc., icke nämnt ett ord om denna betydelsefulla principfråga. Rösterna höjdes också för att denna sak med snarast klart och tydligt måtte angifvas på föreningens programblad, då man icke kan förutsätta att nyillträdande medlemmar i detalj skola sätta sig in i föreningens förutvarande verksamhet.

För öfrigt uttalades under diskussionen stor belåtenhet med den nya arbetsordning, som genom förbundet utarbetats för kretsarna, och uttalades förhoppning om ett för framtiden godt samarbete med moderföreningen i Stockholm, hvars stora och omfattande verksamhet för kvinnans intressen tacksamt erkändes.

Den 157:de föreningen för kvinnans politiska rösträtt har förliden vecka bildats i Motala efter föredrag af fru Frigga Carlberg. Föreningen har anslutit sig till Landsföreningen. Ordf. i interimstyrelsen och centralstyrelsemedlem blef fr. Gertrud Flodman.

Stockholms F. K. P. R. sammanträdde sistlidne torsdag i Viktoriasalen under fru Lizinka Dyrssens ordförandeskap. En del föreningsmeddelanden lämnades, hvarpå följde en kort diskussion öfver den framställda planen, att föreningen på nyåret skulle anordna en kurs i kommunal kunskap och den proportionella valmetoden. Mötet beslöt att uppdraga åt styrelsen att ordna en dylik kurs i samband med praktiska öfningar.

Val af medlemmar i centralstyrelsen förrättades därpå, hvarvid enhälligt omvaldes de förutvarande: d:r Lydia Wahlström, fröken Signe Bergman och fil. kand. Axianne Thorstenson. Till suppleanter återvaldes ävenledes friherrinnan Ebba Palmstierna och fru Ezaline Boheman. Efter afsjungandet af Kvinnornas medborgarsång höll fru Carola Sahl-von Koch föredrag öfver ämnet: *Hvarför ha icke Amerikas kvinnor rösträtt?* Det intressanta föredraget, som till stor del upptog samma synpunkter som fru von Koch framhållit i sina korrespondensartiklar för Dagny från Amerika, fastslog den skillnad som förefinnes mellan kvinnorörelsen i Amerika och i Europa. Amerikanskorna ha icke haft att kämpa mot samma nedärfda fördomar som kvinnorna i den gamla världen. Den demokratiska anda, hvarpå hela republikens samfundsbyggnad är fotad, har ifrån början gifvit kvinnorna en friare ställning. Kvinnan är i främsta rummet individ, först i andra rummet kvinnan. En omständighet, som gör att kvinnostandarten i Amerika är så hög, är att den högre bildningen allt mera glider öfver på kvinnosidan. Någon skillnad i uppfostran gossar och flickor emellan göres ifrån början icke, den högre utbildningen återigen begagnas hufvudsakligen af de unga kvinnorna, männen uppslukas tidigt af det rastlösa affärlifvet.

Uppskattningen af kvinnan såsom kulturens vårdare är också stor i Amerika. Att kvinnorna, trots den aktning och uppskattning som de åtnjuta, dock icke i allmänhet erhållit politiska rättigheter, som bekant ha de

det i fyra stater, Colorado, Utah, Wyoming och Dakota, beror till stor del på säregna förhållanden i Amerika. Motviljan mot att negresserna då också skulle få rösträtt, är en af orsakerna, likaså fruktan för den mycket omtalade politiska korrupsjonen, som skulle vara större där än annorstädes och för hvilken kvinnorna borde skyddas. Mest är väl dock motståndet grundadt på egoistiska motiv, man fruktar faran af att släppa fram en från egennyttiga motiv i det stora hela frigjord valmanskår, som icke skulle gå med på vissa trust- och kapitalistintressen.

Föredraget åtföljdes af skioptikonbilder af framstående amerikanska kvinnor samt män, som arbetat för kvinnornas sak. Kraftiga applåder uttryckte publikens intresse för föredraget.

Marstrands F. K. P. R. hade förra veckan anordnat ett samkväm, hvilket besöktes af ett hundratal personer. Festen inleddes med ett föredrag af fröken Signe Widell, som talade om kvinnan och kvinnoarbete under skilda tider och särskildt dröjde vid Fredrika Bremer och hennes lifsgärning. Fröken W. föredrog därefter med sin kända förmåga åtskilliga humoresker och visor. Föreningen ökades under aftonen med flera nya medlemmar.

F. K. P. R. i Nyköping har under denna termin haft tre möten. Det första åtföljdes af samkväm, det följande var diskussionsmöte. Af en arbetarhustru inleddes härvid frågan: "Huru kan och bör en arbetarhustru uppfostra sina barn till friska och nyttiga samhällsmedlemmar?" Diskussionen var liflig, men frågan bordlades till ett kommande sammanträde för att grundligare behandlas. Till detta möte hade två manliga referenter infunnit sig, och i glädjen öfver detta oväntade intresse från pressens sida beslöt styrelsen tillåta deras kvarstannande.

Vid årsmötet den 15 nov. "inspekterades" föreningen af länsförbundets ordf., fru Augusta Widebeck från Strängnäs, som då höll ett af sina vanliga af humor burna föredrag. Hon framhöll bl. a. några af de resultat, som vunnits i kampen för kvinnans likställighet med mannen, och påmind om de farhågor som uttalats, då arbetsmarknaden måste öppnas för henne samt hur litet de besannats. Det innebure en allvarlig sedlig fara, hade man t. ex. menat, att låta en kvinna arbeta i folkskolans tjänst — hon kunde ju komma att undervisa pojkar!

Vid detta möte ägde styrelseval rum. Föreningens intresserade ordförande, fru Elna Cullberg, hade undanbedt sig återval till denna post, men kvarstår som vice ordf. Ordf. blef fröken Ada Gustavson.

Inom föreningen arbetar en studiecirkel med omkring 15 medlemmar. Några af dessa ha godhetsfullt upplåtit sina hem som samlingsplats, hvarför arbetet kan bedrivas med ytterst ringa kostnader.

Den 1:a okt. höll d:r Lydia Wahlström föredrag för föreningens räkning om "Svensk kvinna inför svensk lag."

Tidaholms F. K. P. R. sammanträdde den 9 november, hvarvid fröken Jenny Velander, Skara, höll föredrag öfver ämnet "Samhället och barnet".

Malmö F. K. P. R. höll sitt ordinarie höstmöte lördagen den 20 nov. Mötet hade glädjen hälsa såsom gäst fru Augusta Tonning från Ronneby, hvilken i ett sakrikt och fängslande föredrag, "Rösträttsrörelsens historia", redogjorde för den kvinnliga rösträttsfrågans utveckling och nuvarande läge.

Efter föredraget förrättades val af styrelse och funktionärer, hvarvid till medlemmar af styrelsen återvaldes fru Paula Hellsten, fru Mathilda Persson och fröken Berta Kropp samt nyvaldes fröken Kristina Frank och fröken Maria Cederberg. Därefter vidtog ett angenämt samkväm.

Frågor och svar.

Hvar kan man prenumerera på Dagny?

I landets alla postanstalter och boklädor kan man beställa huru många ex. som helst.

Skall man alltid prenumerera å dessa ställen?

Ja, ifall man önskar endast 1, 2, 3 eller 4 ex. skall man alltid göra det.

Hvad kostar Dagny i postanstalter och boklädor?

Dagnys postprenumerations- och boklädspris är kr. 4:50 för $\frac{1}{4}$, 2:50 för $\frac{1}{2}$ och 1:25 för $\frac{1}{4}$ år.

Hvilka villkor erhålla prenumerantsamlare å Dagny?

Den, som samlar minst 5 prenumeranter, erhåller en provision af kr. 1:— för hvarje helårs-, 50 öre för hvarje halfårs- och 20 öre för hvarje kvartalsprenumerant.

Huru skall man förfara för denna provisions erhållande?

Sedan man samlat *minst* 5 prenumeranter, går man tillväga på ett af följande sätt:

- 1) *Antingen*: Genom insändandet af prenumerationsafgiften med afdrag af provisionen beställer man det behöfliga antalet ex. (hur många som helst, men *alltid minst* 5) direkt från Dagnys exp., Stockholm, som under samlarens adress i ett och samma paket sänder *alla* beställda ex. Samlaren har då att ombesörja utdelningen till de samlade prenumeranterna.
- 2) *Eller*: Man prenumererar å närmaste postkontor (*ej* annorstädes) för de samlade prenumeranterna, detta under hvars och ens adress, begär kvitto å samtliga erlagda afgifter, tillställer oss detta kvitto, då vi omgående pr postanvisning sända samlaren den stadgade provisionen.

Hvar, och till hvilket pris kan man nummervis lösa Dagny?

I städernas tidningskontor och cigarraffärer samt hos Dagnys kommissionärer i landsorten. Pris 10 öre pr nummer.

Alla skrivelser rörande expeditionen adresseras:

**DAGNYS EXPEDITION,
STOCKHOLM.**

Annonsförmedlare,

pålitliga och välrekommenderade,

önskas för Dagny såväl i landsor-

ten som hufvudstaden. Anmälan å

**DAGNYS EXPEDITION,
Mästersamuelsgatan 51, Stockholm.**

Rösträttslitteratur:

Skrifter utgifna af Centralstyrelsen i Landsföreningen för kvinnans politiska rösträtt:

N:o I, Till regeringen från svenska kvinnor ingifna skrivelser i Rösträttsfrågan 1905—1906	(—: 50) —: 25
" III, Mathilda Staël von Holstein: Målsmanskapet och kvinnans ställning inom äktenskapet enligt gällande svensk rätt	—: 50
" IV, Anna B. Wicksell: Om kommunal rösträtt för gifta kvinnor	—: 10
" V, Lydia Wahlström: Statsintresset och kvinnans rösträtt	—: 40
" VI, Partiuttalanden i kvinnornas rösträttsfråga	—: 25
" VII, K. A. Sheppard: Kvinnorösträtten på Nya Zeeland	—: 40
Ann Margret Holmgren: Strödda intryck från den Internationella kvinnorösträttskongressen i Köpenhamn	—: 10
Elin Wahlquist: Partipolitiken och kvinnornas rösträttsfråga	—: 03
Ann Magret Holmgren: Mor Karin	—: 03
Nancy Svanberg: Goda Kamrater	—: 03
Sigrid Kruse: Grannarna	—: 02
Kortfattad ledning för kvinnornas deltagande i de kommunala valen	—: —

Föreningens för kvinnans politiska rösträtt i Stockholm flygblad:

N:o 1, Natanael Beskow: Till frågan om kvinnans politiska rösträtt	—: 05
" 2, Anna Whitlock: Bör den svenska kvinnan erhålla politisk rösträtt?	—: 10
" 3, Hilma Borelius: Hvarför är motståndet mot kvinnans politiska rösträtt oberättigadt?	—: 10
" 4, Lydia Wahlström: Principerna för kvinnans rösträtt	—: 10
" 6, " " " Lärdomar af den kvinnliga rösträttsrörelsen	—: 10
" 7, Några manliga inlägg i den kvinnliga rösträttsfrågan	—: 15
" 8, Lydia Wahlström: Högerkvinnorna och den nuvarande situationen	—: 05
" 9, Sofi Lindstedt: Hvarför böra religiöst öfvertygade kvinnor ansluta sig till rösträttsrörelsen	—: 05

Minneslista	—: 05
Georg Stjernstedt: Den svenska kvinnans rättsliga ställning	(—: 75) —: 60
Lydia Wahlström: Den svenska kvinnorörelsen	—: 45
Ragnhild Modin: Bröllopet på Ensillre	—: 25
Hilda Sachs: Kvinnornas rösträtt. Svar till herr Adolf Hallgren	—: 25
Anna Kleman: Kvinnans medborgarrätt	—: 25
Karl M. Lindh: Kvinnornas rösträttskräf	—: —

Öfvanstående flygblad och broschyrer kunna rekvireras från Landsföreningens för Kvinnans Politiska Rösträtt byrå Lästmakaregatan 6, Stockholm, som hålles öppen hvarje dag kl. 3—4 e. m.

Vid rekvisition af minst 100 ex. af flygbladen n:ris 1—9 lämnas 25 proc. rabatt.

Nya Nådhammarhemmet Djursholm

Riks Djursh. 122. A. T. Djursh. 52 erbjuder klena och nervösa personer ett lugnt och stilla hviloheem. Pris pr dag 5—8 kronor.

Kristinehamns Praktiska Skola

(För män och kvinnor. Grundad 1878)
Hushållsafdelning med husmoderskurs.
Slöjdfafdelning: Väfnad, sömnad, träsnideri, läderplastik m. m.

Tel. 8 12 **Husmodersskolan i Karlstad.** Clara n:r 27

Praktisk och teoretisk undervisning i huslig ekonomi.
Den praktiska undervisningen omfattar: matlagning, garnering och uppläggning, bakning, konservering, tvätt, strykning, sömnad m. m.
Den teoretiska undervisningen omfattar: födoämneslära, hälso- och sjukvårdslära m. m.

Husmoderskurser, omfattande 1 år, 1 termin eller 2 månader, börja d. 24 jan.

Praktisk yrkeskurs omfattande 2 månader börjar d. 1 april. Utförligare genom prospekt och referenser.

Nancy Envall,
föreståndarinna.

Tilip Holmqvists
Handelsinstitut
Norra Allég. 7, Göteborg
FRÄMSTA OCH STÖRSTA
ENSKILDA HANDELS-
LÄROVERKET I LANDETS
FRÄMSTA HANDELSSTAD

3—400 elever årligen. 15—20 akademiskt och praktiskt bildade lärare.
Begär vårt 40-sid. illustr. program.
Vårterminen börjar den 14 jan.
(S. T. G. 30057)

PLATSSÖKANDE.

(Platssökande få sina annonser införda i Dagny för halftva priset eller 7½ öre pr mm.)

Guvernant.

Ung flicka, som genomgått 8-klass. elementarläroverk, önskar nästa vårtermin plats i familj för att undervisa mindre barn i vanliga skolämnen och musik. Referenser på begäran. Svar till Ruth Hallén, Arentorp.

Ung flicka, som genomgått 8-kl. läroverk, önskar plats i bättre familj att läsa med minderåriga. Är äfven villig att deltaga i hushållet. Svar till "Jan. 1910", Nybro, p. r.

Elementarb., musik. flicka önskar nu eller 15 jan. plats i aktadt hem som hjälp och sällskap eller att undervisa minderåriga. Svar inom 8 dagar till "18 år", Kvarn p. r.

En enkel och anspråkslös flicka önskar under en månad eller sex veckor plats i prästgård eller annan god familj att mot fritt vivre lära hushåll. Svar till "Lärlarinna", Ödenäs, p. r.

Ung bildad o. musikalisk flicka,

intresserad af husliga göromål, önskar komma i en verkligt god familj helst å större landegendom som hjälp och sällskap. Är äfven villig att åtaga sig läxläsning med mindre barn. Svar märkt "22 års flicka", under adress S. Gumælii Annonbyrå, Stockholm, f. v. b.

Kvinnlig sjukgymnast, ung, bildad, musikalisk, med goda rek. från plats i England, önskar på nyåret komma i familj eller hos ensam dam som sjukgymnast och sällskap. Villig undervisa i musik. Svar till "1910", Nordiska Annonbyrå, Göteborg.

Smäländska

önskar plats på kontor i liten stad eller på landet, i febr. eller mars mån. 1910; innehar plats men önskar ombyte. Svar tacksamt märkt "Smäländska 23", Tenhult, f. v. b.

Intresserad flicka önskar plats i familj på landet, för ett par mån. från den 6 dec. för att lära matlagning. Svar före d. 28 nov. till "S. G. B.", Elgarås p. r.

En bättre flicka,

kunnig i såväl enklare som finare matlagning, önskar med snaraste plats att förestå ett godt hem. Svar till "Husföreståndarinna", Enköping p. r.

Ung folkskollärlarinna önskar under julferien (2 mån.) plats i finare familj, att mot fritt vivre deltaga i hushållet. Är villig att undervisa i folkskoleämnen och musik. Svar till "G. E. K. R.", adr. Alsheda.

Huslig, elementarbildad flicka söker plats som hjälp i hem. Svar till Frida Bengtson, Norraryd.

Hushållselevplats

under vintermånaderna, sökes af 17-årig bildad flicka — f. n. landtbrukselev — mot fritt vivre och som familjemedlem, under kunnig husmoders egen ledning. Svar till "Brita", Torebo, Kårehogen.

Lärlarinna önskar under ett par månader af julferien mot fritt vivre plats i familj såsom hjälp åt frun eller att läsa med barn. Önskar anses som fam.-medlem. Svar före 1 dec. till "25" Seflle p. r.

Guvernant.

Ung flicka, som genomgått 8-klassigt elementarläroverk, önskar nästa vårtermin plats i familj för att undervisa mindre barn i vanliga skolämnen och musik. Referenser på begäran. Svar till Ruth Hallén, Arentorp.

Lärlarinna, frisk, glad och arbetssam önskar plats under ferien 1 dec.—1 febr. att lära hushåll. Villig deltaga i andra göromål. Van i sömnad och handarbeten. Fritt vivre. Svar till "Lärlarinna", Rya, Wessigebro.

Förlofvad flicka, 27 år, önskar plats i enkelt men ordentligt hem, där tillfälle finnes att få lära hushållet för att med husmoderns tillhjälp utan jungfru sköta hemmet, mot fritt vivre och helst någon lön. Önskar bli ansedd som familjemedlem. Önskvärdt vore äfven om någon ungdom finnes. Svar märkt: "Vänlighet och sällskap", Nordiska Annonbyrå, Göteborg.

Ung bildad flicka, frisk och stark, van vid alla sysslor inom ett hem, road af arbeten och om tillfälle söker plats genast. Genomgått hushållsskola med högsta betyg. Utmärkta vitsord från föregående plats. Svar till "Nov., 1909", Södertälge p. r.

27-årig flicka önskar genast plats som husföreståndarinna i prästhus eller annan bildad familj, helst där husmor saknas och om tillfälle kunde gifvas att något få ägna sig åt egna studier. Sökande har genomgått kurs i hushåll och är kunnig i allt, som hör till skötandet af ett bättre hus. Svar snarast till "Smäländska, A. J. T.", Växjö, p. r.

Som kamrater önska två bättre flickor platser i godt hem, helst i Skåne. Genomgått hushållsskola, kunniga i matlagning, bakning, sömnad. Goda betyg från föregående platser finnes. Svar till Frkn Hilma Larsson, Linnégatan 3, Göteborg.

LEDIGA PLATSER.**Lärlarinneplats vid högre folkskola.**

Andra lärlareplatsen vid Ytterlänäs högre folkskola förklarar härmed till ansökan ledig för lärlarinna, som genomgått Högre Lärlarinneseminarief eller eljest visar sig innehafva motsvarande kunskaper. Undervisningsämnen blifva kristendom, svenska språket, historia och geografi, zoologi och botanik (biologi), hvarjämte önskligt vore, att sökanden kunde leda sångundervisningen vid skolan. Undervisningstid: 30 veckor pr år. Lönevillkor: 1,500 kronor jämte tjänlig bostad och bränsle eller ersättning därfor. Platsen tillsättes på förordnande tills vidare och bör sökas före 15 dec. d. å. samt tillträdas 7 jan. 1910. Ansökningshandlingar sändas till folkskolläraren J. P. Sellberg, Hammar pr Nyland, hos hvilken äfven närmare upplysningar kunna erhållas.

STYRELSEN.

En stadssjuksköterskebefattning

i Halmstad är ledig fr. o. m. den 1 jan. 1910. Ansökningar insändas jämte ålders- och läkareintyg samt meritförteckning före den 28 nov. till förste stadsläkaren. Skyldigheter: enskild sjukvård och tjänstgöring å epidemisjukhuset vid behof. Förmåner: 500 kr. årslön; kr. 1:50 jämte kost för dygn vid sjukvård eller tjänstgöring.

Musikalisk, ung Dam,

med goda rekommendationer erhåller plats som sällskap och hjälp. Vidare meddelar Stockholms Uthyrningsbyrå, Platsansaffningsafdelningen. 12 Kungsträdgårdsgat.

I läkarehem i Dalarna, litet hushåll, får bildad, enkel flicka kunnig i matlagning, bakning, plats att med husmodern sköta hushållet. Medlem af familjen. Nya Inack-Byrå, Brunkebergsgat. 3 B, Sthlm.

England.

Gymnast med högsta betyg från Kungl. Centralinstitutet, kompetent att praktiskt och teoretiskt undervisa kvinnliga elever i friskgymnastik och folkdanser samt biträda vid patientbehandling, får plats på institut från den 18 jan. Lön 525 kr., allt fritt för de första 6 mån. Stadigvarande från sept. God engelska. Fäktning önskvärd. Ansökan på engelska med betygsafskr., foto. och ålder ställes till fröken Julian, Anstey College, Erdington, Birmingham.

Vid Länslasarettet**i Hudiksvall**

äro två platser, en som maskintvatterska och en såsom tvätterskebiträde lediga att tillträdas den 1 jan. 1910. Lönen är för den förra 275 kronor och för den senare 175 kronor årligen jämte fri bostad och kost. Hugade, kompetenta sökande böra insända ansökan åtföljd af åldersbevis och intyg om föregående anställning före den 1 dec. i år till Lasarettsdirektionen.

Föreståndarinna

för tvätt och linneförråd vid Jönköpings lasarett önskas nu genast. Ansökan, åtföljd af betyg om kunighet i maskintvätt och linnesömning, samt vitsord om god förmåga såsom arbetsledarinna, jämte rekomm. i öfrigt, insändas till sysslomanskontoret. Lön 400 kr., bostad, kost, jämte andra vanliga förmåner.

Barnsköterska eller barnjungfru äfven van vid späda barns vård får plats inom nov. mån. utgång. Ref., betyg och lönepret. sändas till fru bankdirektör G. Winblad, Landskrona.

Undervisningsvan lärlarinna, som genomg. småskoll.-sem. och häst läroverk, samt kunnig i att undervisa nybörjare i musik får plats på landet instundande vårtermin att läsa med tvänne barn om 7 och 9 års ålder. Svar med uppgift om lönepret., betygsafskrifter samt foto, sändes till Iwarsson, Bjuråker.

Plats finnes 15 instundande januari för anspråkslös, duglig, examinerad småskollärlarinna, att läsa med en 8-årig gosse. Svar med fotografi till "Skogstjänsteman", Bjuråker.

Flicka med god nppfostran från bildadt hem, huslig och ordentlig samt något kunnig i sömnad, villig att deltaga i alla förekommande sysslor och vara husmodern till sällskap, kan få plats i ämbetsmannafamilj. Svar, åtföljd af rekommendationer, fotografi och uppgift om löneanspråk till "Hem", Lund, p. r.

Modebyrå,

Drottninggatan 81 A, 2 tr.

Stockholm.

A. T. Brunkeb. 719. R. T. Vasa 261.

meddelar råd

vid val af damtoiletter, färger, modeller m. m., vid ordnandet af väningar, dekorerer för fester m. m. Uppköper modevaror för damer i landsorten. Moderat arvode.

Fru A. Beijer, kl. 11—5.

Gynna

Dagnys annonsörer!

Sprid Veckotidningen DAGNY!

Deposition & Sparkassa

5%

KÖPMANNABANKEN,
Arsenalsgatan 9,
Södermalmstorg 8,
STOCKHOLM.
Aktiekapital 3,000,000 kr.

Gynna
Dagnys annonsörer!

Ett Studiestipendium

för kvinnor å 200 kronor sökes inom november månads utgång hos **Fredrika-Bremer-Förbundets styrelse**, adress Stockholm, Drottninggatan 54. Ansökan åtföljes af intyg om aflagd studentexamen eller avslutad treårig kurs vid Högre Lärarinneseminarier eller motsvarande kurs samt af uppgift om tillämnade studier. Stipendiet, företrädesvis afsedt för varande eller blifvande lärarinnor, kan af samma person innehafvas 3 å 5 år under villkor af ärligen förnyad ansökan.

Stockholm i november 1909.

Fredrika-Bremer-Förbundets styrelse.

SALTSJÖ-DUFNÄS

Härliga villatomter

Friskt, naturskönt läge vid Saltsjön. Tåg hvarje timme, 15 min. resa. Billiga skatter. Ytterbelysning. Vatten och aflopp. Goda vägar. Välbelägna och billiga tomter på förmånliga betalningsvillkor. Villor uppföras. Reflekterande hänvände sig till A.-B. Saltsjö-Dufnäs Villatomters kontor, Kornhamnstorg 53 II.

Telefoner: Riks 121 31. Sthlm. 23 88.

Tomter visas och upplysningar meddelas sön- o. helgdagar.

Rikstel. Saltsjö-Dufnäs 14. Sthlm.-tel. Dufnäs 10.

NYHETER I BOKHANDELN!

Frideborg. Folkkalender för 1910 af Pastor *B. Wadström*. 44:de årg. Kart. 1: 25, klotb. 2 kr.

Varde ljus! Nordisk missionskalender för 1910 af Professor *A. Kolmodin*. 18:de årg. Kart. 1: 25.

Korsblomman. Kristlig kalender för 1910 af Pastor *Efr. Rang*. 45:de årg. Kart. 1: 75, klotb. 2: 25.

Julgåfvan. Illustrerad jultidning med bidrag af flera framstående författare. Vacker gratisplansch. Pris 1 kr.

Julkärfven. Illustr. jultidning för barn. XIV årg. Pris 15 öre.

I konungens tjänst. Berättelse från det trettioåriga kriget af *D. Alcock*. Häft. 1: 75, kart. 2: 25, klotb. 2: 50.

Frihet. Berättelse af *Hillis Grane*. Häft. 1: 50, kart. 1: 75, klot. 2 kr.

Under det seende ögat. Berättelser af Pastor *Karl Gasslander*. Häft. 1 kr., kart. 1: 25.

Då skeppen fara. Bilder ur sjömanslivet af *Carl Fr. Peterson*. Häft. 60 öre, kart. 85 öre.

På flykt af *N. P. Madsen*. Häft. 60 öre, kart. 85 öre.

När de unga togo vid. Skildring ur folklivet af *Hillis Grane*. Andra delen. Häft. 1: 25, kart. 1: 50, klotb. 1: 75.

Doktor Bædecker och hans lifsgärning i Ryssland och Sibirien. Bearbetning efter engelskan af *Elsa Ribbing*. Häft. 1: 25, kart. 1: 75, klotb. 2 kr.

I fängelse. Maningsord af *H. Heurlin*. 15 öre.

I hamn. Berättelse af *Anna Carlsdotter*. Bibliotek för de unga. Ungdomsserien N:o VIII. Häft. 30 öre.

Du och din själ. Af Pastor *Friedr. Gædke*. Häft. 1 kr., kart. 1: 25.

Några af Guds stora löften till de unga af *P. Z.* Häft. 15 öre.

Tänkar och samtal om lifvets högsta frågor af Kyrkoherden *D:r O. Bensow*:

I. **Ett samtal om undren och deras möjlighet.** Pris 10 öre.

II. **Ett samtal om försynen och slumpen.** Pris 10 öre.

III. **Ett samtal om viljans frihet.** Pris 10 öre.

Elisa. Af *F. S. Webster*. Bemyndigad öfversättning. Häft. 75 öre, kart. 1 kr.

Söndagsminnen. Predikn. af *Jakob Paull*. Bemyndigad öfvers. af *Abraham Ahlén*. Häft. 1: 50, v. b. 2 kr., klotb. 2: 25.

I lifvets morgonstunder. Tjugufyra sånger för de små med musik af *A. S-g.* Pris 1; 50.

Evangeliska Fosterlands-Stiftelsens Förlagsexpedition, Stockholm 3.

Fem präktiga äfventyrsböcker för barn och ungdom.

sarens kurir. Berättelse för barn och ungdom. Fritt efter *Jules Verne* af *Alfred Smedberg*. 352 sidor med 47 illustrationer af *Karl Aspellin*. Kartonnerad. Pris 75 öre.

Parzival. En riddarsaga från medeltiden. Bearbetning af *Hugo Gyllander*. 259 sidor. Med 45 illustrationer af *Ingeborg Uddén*. Kartonnerad. Pris 75 öre.

Sagogrottan i Sagoskogen. En samling sagor af *Harald Östenson*. 303 sid., 50 illustrationer. Kartonnerad. Pris 75 öre.

Den hemlighetsfulla ön. Berättelse för barn och ungdom. Fritt efter *Jules Verne* af *Alfred Smedberg*. 312 sidor, 44 illustrationer af *Brita Ellström*. Kartonnerad. Pris 75 öre.

Hjälten bland hjältar skildrade för barn och ungdom af *Marie Louise Charles G. Gordons* lif och stordåd, *ise Gagner*, 304 sidor, 33 illustrationer af *Edv. Berggren*. Kartonnerad. Pris 75 öre.

Erhålls i hvarje bokhandel eller direkt från **Folkskolans Barntidnings Förlag, Stockholm.** (Stina Quint.)

Fredrika-Bremer-Förbundet: Drottninggatan 54.

Rikstel. 27 62. Förbundets byrå öppen 11—4. Allm. tel. 48 16.

Fredrika-Bremer-Förbundets Sjuksköterskebyrå: Tunnelg. 25.

Rikstel. 68 98. Allm. tel. 82 11.

Innehållsförteckning.

Dagens nummer innehåller:

Ett förbisedt 50-årsjubileum. Af *Lotten Dahlgren*.

En replik.

Alida Rossander. Af *H. M.*

Utlandet.

Insänd litteratur.

Lunds första kvinnliga filosofie doktor. Af *Lydia Wahlström*.

När den ny vin blomstrar. Rec. af *Gustava Svanström*.

“Familjeflickan“. Breffragment funnet i släktarkivet. Af

Jenny Engelke.

De danska kvinnliga stadsfullmäktiges arbete.

Notiser.

Föreningsmeddelanden.

Rodenstamska Slöjd- och Hushållsskolan

Hudiksvall.

Husmoderskurs. Skolkökslärarinne-kurs. Slöjdlärarinne-kurs. Hemslöjds- och Växtfärgningskurs.

7 meter mörkblå Damcheviot tjock stark vintervara 70 cm bred finnes äfven i svart, grå, brun eller röd färg till 4,20. Blustyg 2,5 met. prima velourflanell, 70 cm. bred i 100-tals vackra mönster, som vanligen kostar 75 öre m. erhålles till 1 kr., 10 bitar 9,80. Rosatvills till underkläder, kraftig stark vara 32 öre met., d:o extra prima skår eller blå äfven passande till herrkalsonger 0,40 met. Tillskrif *Otto Oskarson*, Gamla Kungsholmsbrogatan 23 A., Stockholm.

Kvinnliga arbetsområden.

Utbildningskurser m. m.
Muntliga och skriftliga
upplysningar genom

**Fredrika-Bremer-
Förbundets Byrå,**
54 Drottninggatan.

**Prenumeration å Dagny sker å närmaste postanstalt
eller bokhandel.**